

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора історичних наук,
професора Зуляка Івана Степановича
на дисертацію Шевченко Орести Вікторівни
«Церковна і громадсько-політична діяльність Тита Войнаровського»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.01 – історія України**

Період незалежності України характеризується свободою наукової творчості, тому сучасні дослідники-історики повертають історичній науці нові імена знаних у минулому діячів. У вітчизняних науковців зріс інтерес до вивчення видатних постатей церковного і громадсько-політичного руху. У цьому аспекті важливе місце посідає Тит Войнаровський.

Власне, це є важливим критерієм поступу не лише історичної науки, але й тягlosti традиції національно-культурного поступу українства, вивчення діяльності й відображення здобутків тих чи інших осіб минулого через призму сьогодення.

Актуальність обраної теми дослідження ґрунтується на тому, що попри усі досягнення національної історіографії у дослідженні окресленої проблематики, зазначена тематика у повному обсязі й належним чином не аналізувалася науковцями. Слід відзначити копiтку і скрупульозну працю Шевченко О. В. над зібранням й узагальненням багатого за змістом і дуже місткого документального матеріалу, що дозволило їй внести незаперечну наукову новизну в розробку цієї теми, зумовлену сукупністю поставлених завдань та засобами їх розв'язання.

Структура дисертації, хронологічні і територіальні межі дослідження, поставлена мета, основні завдання дослідження, наукова новизна і актуальність чітко визначені й аргументовані.

Принадібно відзначимо, що робота складається з чотирьох розділів і десяти параграфів, загалом традиційних для дисертаційної праці. Вдало

сформульовані назви розділів і параграфів сприяють пошуку необхідних положень й розкриттю змісту окремих компонентів роботи. Усе це дозволило її автору всебічно розкрити динаміку досліджуваних проблем у хронологічному порядку.

Основою дослідження є сукупність документів і матеріалів центральних історичних й обласних державних українських архівів, наукових й універсальних бібліотек України. Необхідно наголосити на залученні неопублікованих матеріалів з українських архівів.

Значне місце у дисертаційній роботі посідають також опубліковані джерела, періодичні видання та преса досліджуваного періоду. Сукупно виявлені і проаналізовані архівні джерела дозволили глибше зрозуміти широкий спектр проблем, пов'язаних із церковною і громадсько-політичною діяльністю Тита Войнаровського.

Залучення такого широкого кола різноманітних джерел дало можливість дослідниці з достатньою глибиною розкрити підняті у роботі проблеми. Зібрані й проаналізовані матеріали і досліджені документи дозволили Шевченко О. В. виконати оригінальну й важливу в науковому плані роботу. Виконане дисертаційне дослідження справді має вагоме значення для розкриття значення церковної і громадсько-політичної діяльності Тита Войнаровського.

Шевченко О. В. подала ґрунтовний критичний аналіз історіографії праць, детально охарактеризувала джерельну базу дослідження, що відповідає авторській концепції та методологічним принципам дослідження теми. Дисертаційна праця є самостійним конкретно-історичним дослідженням. Аналіз наведених досліджень свідчить про те, що кандидатська дисертація Шевченко О. В. є одним із перших комплексних і цілісних досліджень цієї теми.

Варто відзначити, що дослідницею уперше введено у науковий обіг значну кількість важливих маловідомих і невідомих, раніше недоступних архівних і рукописних джерел та документів, які дали можливість об'єктивно

дослідити церковну і громадсько-політичну діяльність Тита Войнаровського. Під цим кутом зору Шевченко О. В. вдалося на підставі фактичного матеріалу об'єктивно проаналізувати досліджувану проблему із залученням аргументованих тверджень.

Дисертаційна праця безумовно матиме практичне застосування. Нагромаджений у дисертації матеріал свідчить про наявність широких можливостей для його використання на сучасному етапі національного поступу. Матеріали роботи знайдуть своє місце у навчально-виховному процесі, під час розробки відповідних спецкурсів, навчально-методичних посібників, у науково-популярних, довідково-енциклопедичних виданнях, практичній викладацькій роботі.

Основні наукові положення сформульовані виважено і фахово, із знанням досліджуваної проблеми, всебічно обґрунтовані, мають незаперечне значення. Дослідниця добре володіє матеріалом, порушені проблеми свідчать про високий науковий рівень підготовки кандидатської дисертації. Загалом зроблені дослідницею висновки є всебічними і глибоко аргументованими, повністю впливають із цікавого й важливого у науковому плані фактичного матеріалу, поданого у розділах дисертації.

Цілісний аналіз досліджуваної проблематики дає необхідний матеріал для узагальнень і висновків, скерованих на розкриття поставлених у дисертації завдань. Автор досягнула поставленої мети, а отже, комплексно й об'єктивно подала системне, цілісне бачення досліджуваної проблеми.

Загалом дисертаційне дослідження Шевченко О. В. характеризується культурою наукової студії, оригінальністю пошуку та фаховим теоретичним рівнем. Представлена до захисту дисертація виконана на високому науковому рівні, є значним і суттєвим внеском в історіографію досліджуваної проблеми, відзначається новацією та оригінальністю.

Відзначаючи у цілому позитивні аспекти дисертаційного дослідження Шевченко О. В., дозволимо висловити певні зауваження й побажання.

1. Загалом зауваження і побажання у вступній частині дисертації стосуються, по перше, некоректного визначення об'єкта і предмета наукового дослідження (с. 6). Основною відмінністю предмета від об'єкта дослідження є те, що предмет дослідження є частиною об'єкта дослідження. По друге, в апробації результатів наукового дослідження прийнято вказувати кількісні показники наукової продукції, а не подавати повний перелік публікацій автора, оскільки традиційно їх включають до списку використаних джерел. По-третє, є суттєві неточності у визначенні основного тексту дисертації (с. 9). З вказаної автором 171 с. основного тексту насправді є 184 с.

2. Видається дещо нелогічним підхід здобувачки до аналізу стану наукової розробки теми та джерельної бази. Так, на с. 10 вона подає спочатку праці дослідників, а на с. 11 проводить поділ на групи. Спогади про будівництво таборів біля річки Кам'янки та гори Сокіл (с. 12) на землях греко-католицької митрополії (с. 13), все ж таки варто було б подати до пункту 1.2. Джерельна база дисертації, а не до 1.1. Стан наукової розробки теми.

3. Здобувачка свідомо ігнорує праці радянського періоду, позаяк вважає їх політично заангажованими й однобокими, у яких відверто спотворено висвітлення багатьох фактів, з цим можна погодитися, однак у своїх міркуваннях вона не є послідовною, оскільки використовує радянські джерела, зокрема «Советский энциклопедический словарь» (1987) [320].

4. Порушення принципу хронології призвело до того, що здобувачка в одній тематичній групі спочатку аналізує публікацію І. Сохоцького [287], видану в 1951 р., пізніше – Ю. Дзеровича [195], опубліковану 1907 р. Окрім того, монографія С. Барана (с. 12) не відповідає джерелу в списку використаних джерел [218]. На с. 26 відсутній аргументований висновок до параграфу 1.2.

5. Вважаємо, що така непересічна постать, як Т. Войнаровський, заслуговував би на те, щоб у параграфі 1.2 було виділено в окрему групу

власне його праці, тим більше, що таку рубрику подано в списку використаних джерел (с. 198–199).

6. У параграфі 2.1 лише 33–36 стор. стосуються окресленої проблематики, натомість стор. 36–48 в основному присвячено оцінкам Т. Войнаровського його сучасниками. У висновку до параграфа 2.3 (с. 92) йдеться про те, що отримані прибутки М. Шептицький використовував на добротні цілі, у тому числі й на стипендії для студентів та допомогу українським молодіжним організаціям, однак у тексті параграфу зазначена інформація практично відсутня.

7. У висновку до параграфа 3.1 авторка стверджує, що користь від парцеляції землі мали не лише селяни, але церква і представники різних українських суспільних верств (с. 109). У правдивості зазначеного сумніваємось, оскільки у параграфі відсутня статистична або іншого роду інформація про користь від парцеляції для селян та інших суспільних станів.

8. Не погоджуємося з дещо суб'єктивним висновком здобувачки про те, «...сотні людей змогли придбати нові земельні ділянки, необхідні для виживання у той час багатодітних родин» (с. 130–131), через відсутність хоча б узагальненої інформації у параграфі 3.2.

9. У роботі зустрічаються описки, зокрема, часопис «Життя і знання» не газета (с. 48), анахронізми (с. 106, 126, 138) тощо.

Проте висловлені критичні зауваження і побажання не знижують загалом високого рівня дисертаційного дослідження, не применшують її науковості. Багатоплановість дослідження, нова постановка питань, порушені проблеми свідчать про високий науковий рівень підготовки дисертації, її автор добре володіє матеріалом, логічно і послідовно викладає його, робота читається доступно, сформульовані думки зрозумілі.

Вважаю, що дисертація Шевченко Орести Вікторівни «Церковна і громадсько-політична діяльність Тита Войнаровського», подана до захисту в спеціалізовану вчену раду Д. 35.051.12 Львівського національного університету імені Івана Франка, на здобуття наукового ступеня кандидата

історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України, засвідчує високий науковий потенціал дослідниці, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент:

**доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри стародавньої та середньовічної історії
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка**

Зуляк І.С.

